

Mezinárodní projekt WAVE – Kompetence a standardy kvality ve vzdělávání v adiktologii

Anna Volfová, Tadeáš Zborník, Amalie Lososová, Michal Miovský

e-mail | anna.volfova@lf1.cuni.cz

Klinika adiktologie 1. LF UK a VFN v Praze

ÚVOD

Klinika adiktologie 1. LF UK a VFN (KAD) se stala v roce 2022 jedním z pěti partnerů mezinárodního projektu s názvem *Workforce in Addictions – Valorisation in Europe* (www.adiktologie.cz/projekty-kliniky), označovaného zkratkou WAVE. Hlavním cílem projektu je zlepšit kvalitu adiktologické péče v Evropě se zaměřením na podporu pracovníků v této oblasti – na jejich vzdělání a pracovní podmínky. Dílčím úkolem je popsat tuto rozmanitou skupinu a v závěru projektu umožnit adiktologickým pracovníkům z praxe setkání na mezinárodní konferenci Lisbon Addictions v roce 2024. Klinika adiktologie, konkrétně její tým v rámci zatím neformalizovaného Centra pro výzkum vzdělávání v adiktologii, se zabývá komponentou standardů ve vzdělávání v adiktologii a kompetencemi pracovníků v adiktologii.

KONTEXT

V posledních letech je zřejmý výrazný rozvoj vzdělávacích programů v oblasti prevence a léčby závislosti po celém světě, který kopíruje nárůst problémů spojených s užíváním návykových látek a s nelátkovými závislostmi. Jen na úrovni univerzitních programů je zmapováno minimálně 34 programů v Evropě a téměř 400 programů ve Spojených státech, v Africe pak osm specificky adiktologických programů (Pavlovská et al., 2017; Pavlovská et al., 2019; Lososová et al., 2020). V roce 2015 vznikla mezinárodní organizace sdružující univerzitní vzdělavatele v této oblasti s názvem International Consortium of Universities on Drug Demand Reduction (ICUDDR, www.icuddr.org) a téměř současně první asociace sjednocující pracovníky v adiktologii na globální úrovni s názvem International Society of Substance Use Professionals (ISSUP, www.issup.net). V posledních letech lze sledovat také změnu společenského pohledu na téma závislosti: na jedné straně sílí proudy volající po zastavení „války proti drogám“ a dekriminlizaci užívání, na druhé straně je ale potřeba posílit

profesionální kapacity poskytující adekvátní a evidence-based péči.

Na tento trend reaguje i Česká republika a vedle role zakládajícího člena zmíněné organizace ICUDDR je také koordinátorem pro její evropské členy. Dále se na KAD etabluje doposud neformalizované Centrum pro výzkum vzdělávání v adiktologii (CVVA). Centrum zastřešuje aktivity v oblasti vzdělávání, jejichž začátek lze datovat do začátku tisíciletí. Jako významný předvoj vychází v roce 2001 první číslo odborného časopisu *Adiktologie* a v roce 2005 vzniká *Centrum adiktologie Psychiatrické kliniky 1. LF UK a VFN v Praze* (později Klinika adiktologie 1. LF UK a VFN, 2011). Samostatný studijní program v oboru Adiktologie se poprvé otevírá v roce 2005 na 1. LF UK v Praze, konkrétně bakalářský stupeň. V roce 2007 je následován magisterským stupněm vzdělání a v roce 2012 završen otevřením doktorského programu v oboru adiktologie (Miovský et al., 2021). CVVA se orientuje na aktivity spojené s mapováním a analýzou studijních a vzdělávacích programů zaměřených na adiktologii, s propagací studia, vzděláváním dalších profesních skupin v adiktologii aj. Jedním z výrazných výstupů je speciální číslo časopisu *Adiktologie* 4/2021 (dostupné zde: (<https://adiktologie-journal.eu/>), které je zaměřeno právě na vzdělávání a prezentuje kazuistiky vzdělávacích programů v adiktologii, např. multidisciplinární magisterský program v Barceloně Master's in Drug Dependence at the University of Barcelona (Ferrer et al., 2021). Partnerství v projektu WAVE a leadership vzdělávací komponenty se tak staly dalšími přirozenými kroky navazujícími na trvalý cíl rozvíjet a stabilizovat obor adiktologie.

O PROJEKTU

Projekt koordinuje španělská organizace Fundació CLÍNICA per a la Recerca Biomèdica (FCRB). Dalšími partnery jsou významné evropské organizace jako Serviço de Intervenção nos Comportamentos Aditivos e nas Dependências (SICAD), katalánská Departament de Salut, Ge-

neralitat de Catalunya (GENCAT), European Federation of Addiction Societies (EUFAS) a Hospital CLÍNIC de Barcelona (HCB) se zázemím v jižní Evropě (Španělsko, Portugalsko). Jedná se o projekt schválený Evropskou komisí, započal v červnu 2022 a jeho realizace se předpokládá do konce roku 2024. Mimo jiné je kladen důraz na setkávání odborníků v oblasti adiktologie, propojování s aktivními organizacemi, jako jsou EMCDDA (www.emcdda.europa.eu), ICUDDR, ISSUP a další, které se zabývají vzděláváním či podporou pracovního prostředí v oblasti adiktologie.

STRUKTURA PROJEKTU

Projekt se skládá ze sedmi tzv. work packages (WP), každý pracovní balíček je zaměřen na určitou oblast (*obrázek 1*). Hlavními výzkumnými aktivitami jsou mapování charakteristik pracovníků v adiktologii (WP3), stanovení standardů vzdělávání založených na minimálních kompetencích v oboru adiktologie (WP4) a popis základních pracovních standardů v adiktologických službách (WP5). Tyto tři komponenty rámuje souběžně práce na stanovení základních principů pro rozvoj personálních kapacit v oboru a službách (WP2).

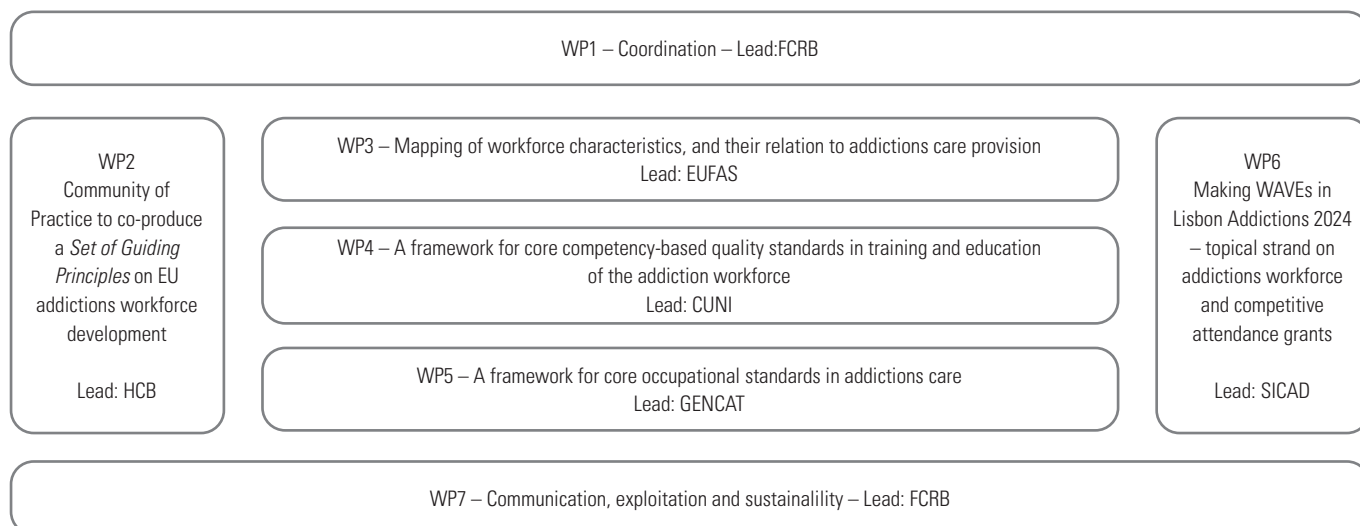
KOMPONENTA PROJEKTU VZDĚLÁVÁNÍ V ADIKTOLOGII

Komponenta vzdělávání v adiktologii je v projektu zařazena jako Work package 4. Hlavním cílem WP4 je vypracovat návrh standardů vzdělávání v adiktologii sestávající z minimálních klíčových kompetencí absolventů vzdělávacích programů a pracovníků v adiktologii. Tento cíl je rozpracován do čtyř dílčích cílů, a to:

- popsat standardy vzdělávání a kompetenční modely v adiktologii obecně,

- popsat standardy vzdělávání a kompetenční modely v adiktologii u vybraných profesí působících v oboru (lékaři, psychologové, zdravotní sestry, sociální pracovníci, ergoterapeuti a další),
- prezentovat dílčí kazuistiky a příklady dobré praxe ilustrující vybrané kompetenční modely či standardy ve vzdělávání v adiktologii,
- vytvořit a prezentovat základní rámec standardů ve vzdělávání s fokusem na základní klíčové kompetence pracovníků v adiktologii.

Základním nástrojem jsou review, specificky tým pracuje na obecném review hledajícím zdroje popisující jakékoliv standardy týkající se vzdělávání. Review se zaměřuje na prevenci, léčbu i harm reduction, zkoumá jak standardy na univerzitní úrovni, tak mimo ni, se zaměřením na popis získaných kompetencí. Další série review se zaměřuje na vzdělávání a kompetence jiných dominantních profesí v oboru, jakými jsou zdravotní sestry, psychologové, lékaři, sociální pracovníci nebo také ergoterapeuti a další. Tým KAD vytvořil společně s americkou organizací sdružující adiktologické pracovníky NADAAC (www.nadaac.org) pracovní skupinu, která sestavila globální standardy v univerzitním vzdělávání v adiktologii. Další aktivitou v tandemu s organizací ICUDDR je práce na dotazníku mapujícím charakteristiky studijních programů členských univerzit. Cílem je získat představu o jejich standardech vzdělávání, čím se jednotlivé instituce řídí, z čeho vycházejí a jak pracují a formulují získané kompetence svých absolventů. Z kazuistik je aktuálně v procesu analýza kvalitativních dat získaných z šesti rozhovorů se zástupci univerzit vynikajících svými adiktologickými magisterskými studijními programy. Řadí se mezi ně barcelonská a tbiliská univerzita, jihoafrická univerzita z Kapského města, univerzita z Baleárských ostrovů, turecký a thajský magisterský program v adiktologii.

Obrázek 1 | Struktura projektu, zdroj: *Project WAVE Proposal*

ZÁVĚREM

Projekt WAVE je příležitostí, jak systematictěji zmapovat a popsat pracovníky v adiktologii v Evropě se zaměřením na pracovní nastavení a vzdělávání. Byť se univerzitní vzdělávací program adiktologie na 1. lékařské fakultě UK stále ukazuje jako unikátní svou komplexitou, je zřejmé, že si adiktolog jako profese nachází svou cestu i ve světě. Zajímavostí je zjištění jak typických společných pohledů na tuto profesi, tak právě odlišností každé země či oblasti. Tak jako je problematika závislosti barevným fenoménem s mnoha různými podobami a příběhy, tak je pestrá paleta přístupů a pohledů na samotné pracovníky v adiktologii. Výsledky projektu mají ambici přispět ke sjednocení jazyka, kterým o této rozmanitosti profese mluvíme.

Článek je podpořen projektem Workforce in Addictions – Valorisation in Europe (WAVE) číslo 101045870 JUST-2020-A-G-DRUGS a institucionálně programem Cooperatio, research area HEAS; Grant No. 260500 v rámci Specifického vysokoškolského výzkumu (SVV).

POUŽITÁ LITERATURA

PAVLOVSKÁ, A., MIOVSKÝ, M., BABOR, T. & GABRHELÍK, R. Overview of the European university-based study programmes in the addictions field. *Drugs: Education, Prevention, and Policy*, 2017, **24**, 485–491. DOI:10.1080/09687637.2016.1223603.

PAVLOVSKÁ, A., PETERS, R. H., GABRHELÍK, R., MIOVSKÝ, M., SLOBODA, Z. & BABOR, T. Overview of the university-based addiction studies programs in the United States. *Journal of Substance Use*, 2019, **24:1**, 55–60, DOI: 10.1080/14659891.2018.1505970.

LOSOSOVÁ, A., JOHNSON, K. A., SINKELE, W., OBOT, I. & MIOVSKÝ, M. Overview of university-based academic programs in addiction studies in Africa. *Journal of Substance Use*, 2020. DOI: 10.1080/14659891.2020.1779830.

FERRER, X., SIERRA, E., SOLANAS, A., AMATLLER, O., ASPA, J., OVEJERO, M. & CALVO, F. The Master's in Drug Dependence at the University of Barcelona:

Historical perspective and future challenges. *Adiktologie*, 2021, **21** (4), 229–237, <https://doi.org/10.35198/01-2021-004-0002>.

MIOVSKÝ, M., LIBRA, J., VOLFOVÁ, A., GABRHELÍK, R., & LOSOSOVÁ, A. (2021). Vznik, vývoj a současné ukotvení zdravotnické profese adiktologa v České republice v širším kontextu vývoje oboru adiktologie. *Profese online*, 2021, **14:1**, 92–101.

www.icuddr.org

www.issup.net

www.adiktologie.cz

www.nadaac.org

www.adiktologie-journal.eu

www.emcdda.europa.eu